

A ruha teszi-e az embert?

Elmondotta: *Irányi Istvánné*

A Feleségképző Akadémia nagyérdemű vezetősége számomra azt a tételt osztotta ki, hogy: *a ruha teszi-e az embert?* Első pillanatban olyan egyszerűnek és világosnak látszik, hogy azt válaszoljuk rá: igen, a ruha teszi az embert. Számptalan példát is tudunk rá bizonyítékul mondani. Mindannyian éreztük már azt a biztonságot, azt a jó érzést, amit a jól öltözöttség ad. Mily nyugodt és határozott a fellépésünk, biztos a mozgásunk, ha tudjuk, hogy kifogástalanul vagyunk öltözve, sőt, ha tudjuk, hogy a ruha jól áll, előnyös nekünk, szinte a kedélyünkre, a szellemünkre is hat. És mindnyájan éreztük már azt a kínos, zavaró érzést, amit a rosszul öltözöttség, vagy valamilyen toaletthiba okoz. Hogy mást ne említsek, ha pld. valaki figyelmeztet, hogy lyukas a harisnyám éppen akkor, mikor a legnépesebb utcán kell áthaladnom.

A ruha teszi tehát az embert önmaga előtt is, de más ember előtt is. Hányszor halljuk ezt: olyan elegáns, hogy azt hittem valami előkelő hölgy — és kisült, hogy egyik ismerősöm szobalánya!

Egy szellemes francia író azt mondta, hogy a legjobb társaságban is megjelenhetsz piszkos jellemmel, de piszkos gallérral nem.

Egy nagyobb intézet egyszer kérészt keresett. A jelentkező kertész már jó ideje hely nélkül volt, szerencsétlen körülmények között, úgyhogy mikor ezt az alkalmat meghallotta, hétköznap, ideiglenes munkája közben, sietett az igazgatóhoz. Rongyos volt és piszkos, annyira bizalmatlan külsejű, hogy az igazgató, bár jó helyről ajánlották, nem merte azonnal megfogadni, és elküldte, hogy jöjjön el újra majd vasárnap. Mikor megjelent, akkor is rajta voltak a nélkülözés nyomai, de rendez és tiszta volt, egészen más külsejű, úgyhogy alkalmazták

is — *sőt azóta* sincs kifogás ellene. Lám, mondta az *igazgató*, a ruha teszi az embert! Meg nem fogadtam volna, ha nem látom vasárnapi ruhájában.

Tehát, úgylátszik, a ruha teszi az embert. Én pedig mindezek ellenére szeretném kedves hallgatóimat arról meggyőzni, hogy mégsem a ruha teszi az embert. Igaz, hogy úgy látszik, mintha a ruha tenné az embert, de mi nem a látszatot, hanem az igazságot keressük.

Volt idő, nagyon hosszan tartó idő az emberiség történetében, egészen a legújabb korig, amikor a ruha szerint egész biztonsággal meg lehetett állapítani az ember nemzetiségét és a társadalmi helyét. Kemény szabályok írták elő, kit milyen ruha illet meg. Gondoljunk csak Kálvin szigorú rendeletére, aki súlyos büntetést rótt még a varrónőre is, aki a menyasszonyt túlzott fényűzéssel öltöztette.

Több város és vármegye levelit árában a múlt századelejéről olyan rendelkezés található, amely pontosan meghatározta, hogy milyen díszítésű cifraszűr illeti meg a számadót, a juhászt, a bojtárt, mert a cifraszűrökben való vetélkedés anyagi romlásba döntötte őket.

Hol vagyunk ma már ettől!? — Ki tilthatja meg ma bárki-nek is, hogy úgy öltözzék, ahogyan tetszik neki, vagy ahogyan a pénze engedi, sőt néha úgy, ahogy nem is engedi.

Azonban az ember és a ruhája közötti viszony lényegében ma is úgy áll fenn, mint Hegen. Minden időben az emberiség társadalmi elhelyezkedése, csoportokba, közösségekbe való tömörülése nem véletlenekből alakult ki, hanem mélységes lélektani okai voltak. Ezért volt természetes, hogy az ember hovatarozása az öltözködésén is meglátszott. De ne higgye senki, hogy ma ez a hovatarozás nem látszik meg a ruházatkodáson. Csakhogy ma nagyot fordult a világ. Ledőltek a külső korlátok, a társadalom merev válaszfalai, az egyén maga alakíthatja a neki megfelelő ruházatot, tehát a ruha az egyén kifejezője lett — sőt az egyéniség elárulója. Tételünket tehát így állítjuk fel: nem a ruha teszi az embert, hanem a ruha *elárulja* az embert, megmutatja, hogy kicsoda belülről. Megmutatja az ízlésedet, a rend-érzékedet, a gondolkodásodat, a lelkivilágodat, a legbensőbb énedet, elárulja, hogy milyen viszonyban élsz Krisztussal.

A nyáron mélységes hatással volt rám egy finn tanítónővel való beszélgetésem. Nagyon tetszett neki egy gazdagon hímzett magyaros selyem blúz. Én följajánlottam, hogy szívesen küldök számára hasonlót. Nem, nem! szabadkozott, ő ebben gyönyörködik, mint egy virágos mezőben, vagy mint az emberi lélek művészi megnyilatkozásában — de nem, ő ilyent föl nem

vesz. És magyarázólag hozzátette: én vallásos vagyok. Én a növendékeimnek azt tanítom, hogy a legboldogabb az egyszerű, igénytelen munkás élet. Hogy legyenek a testi dolgokban kis-igényűek, de végtelenül nagy igényűek a lelkiekben. És hogy nevelhetném őket erre, ha magam nem úgy élnék? — Ez a tanítónő háromszor utazta be Európát, kétszer Magyarországon is járt. Két árva gyermeket nevelt föl.

Kedves hallgatóim! Nem tudom megállani, — bár nem tartozik szorosan ide, de mégis összefüggésben van a ruhakérdéssel, — hogy ki ne térjek egy másik finnországi tapasztalatomra. Finnországban sokkal nagyobb százalék az ú. n. kereső nő, mint nálunk. Minden közéleti pálya nyitva van a nők előtt — láttunk női bankigazgatót, építész-mérnököt, kórházi főorvost, sőt állomásfőnököt is. Mindenütt megkérdeztem, ahol csak szeret tettem, a férfiakat, hogy nem bántja-e őket ez a nagy térhódítás? Nem mondják-e, hogy elveszik a nők a kenyeret mások elől? Sokféle választ kaptam, legtöbbször azt, hogy náluk jóval több nő van, mint férfi és ők a nők munkáját egészen természetesének és szükségesnek tartják. Megtudtam azonban egy olyan körülményt, ami alapvető oka lehet annak, hogy a finneknél nem probléma az, hogy keressenek-e a nők, de magától értetődik, hogy mindenki dolgozik és eltartja önmagát. Ez a körülmény az, hogy amint egy nő állásba kerül, vagy önálló keresete van, magához vesz egy árvagyermeket, akit fölnevel, kitanítat, vagy férjhez ad, ahogy az Isten rendeli. Ha közben ő megy férjhez, természetesnek tartják, hogy a férfi vállalja a nő fogadott gyermekét. Ezt is, mint mindenit, egyszerűen külső formáság nélkül intézik el. Pld. eszükbe se jut adoptálni a nevelt gyermeket, marad tovább az elhalt szülei nevéen. Finnországban így nincs szükség gyermekmenhelyre, árvaház is alig van, Ez a szokás nincs törvénybe iktatva, de annál is erősebb íratlan törvény tartja fenn.

Fájdalmas szívvel gondolok a mi helyzetünkre. Hányszor halljuk azt a panaszt — és valljuk meg nem alaptalanul, — hogy a nők elveszik egy olyan férfi helyét és keresetét, aki abból családot tarthatna el, míg egy magános nő ezt a keresetet legtöbbször mind a ruhára, a fölösleges fényűzésre költi. Ki merné a finn nőket evvel vádolni, munkájukra és keresetükre féltékeny lenni, amikor ily nemesen veszik ki részüket a közterhekből?

Csak azért tettem meg ezt a kis kitérőt, mert úgy látom, hogy csakis az a lelkület, amely visszautasítja a túl díszes öltözködést, képes a köz-jólétet ilyen szeretettel szolgálni.

A lélek kialakítása tehát a fontos. Nekünk kecskeméti reformátusoknak különösen kedvező a helyzetünk. Tanítást és

útmutatást kapunk lelkiéletünk kialakítására a templomban, a bibliaórákon, vallásos előadásokon, csendes-napokon. És mégis én úgy látom, hogy mi a vallásos életünket és a mindennapi gyakorlati életünket külön karikára forgatjuk. Meghallgatjuk a vallásos előadásokat, nagy hatással is van ránk, jól esik lelki dolgokkal foglalkoznunk, de evvel le is zártuk életünknek ezt az oldalát. A gyakorlati életünkben pedig botladozunk, határozott irány vagy tengely nélkül hányódunk. Ha ott is Krisztus állna a középpontban és egész életünket Őhöz igazítanánk, vajjon gondolkozhatnánk-e azon, hogy helyes, vagy nem helyes, ha valaki festi magát? Vajjon el merjük-e magunkat képzelni Krisztus előtt állva festett arccal? Nem lenne-e nevetséges erőlködés, kicsinyes hazugság azok előtt a szemek előtt, amelyek a szívekbe látnak?

Életemnek egy kis epizódja jut eszembe, amelyben mélyeséges lélektani igazság van. Mikor itt Kecskeméten a nagy földrengés rázta meg a házakat és szíveket, nálunk egy talpraesett gondolkodású, egészséges lelkű parasztlány volt a cseléd, valamelyik tiszamenti faluból jött s már jóideje nálunk szolgált, amikor hosszas rábeszélésre és biztatásra megcsináltatta a fogait. Annyira el voltak hanyagolva, hogy egész fogsort kellett csináltatni, amit nehezen bár, de lassan megszokott. Mikor a földrengés első kábult rémületében kiugráltunk az ágyból és összeszaladtunk az egyik szobába, ő is bejött közénk. A nagy ijedtségben is feltűnt nekem, hogy egyszercsak, hirtelen kivette a fogsorát. Megkérdeztem, hogy miért teszi, azt válaszolta nagyon komolyan, nem akarok hamissággal meghalni.

Bizony, ha az embert komolyan megéri a halál gondolata, valami homályos (érzése támad, hogy ott egészen hiábavaló minden kendőzés, minden törekvés, hogy másnak lássék, mint ami.

Távol áll tőlem az a gondolat, hogy a műfogakat én is hamisságnak minősítsem. De az bizonyos, hogy az egészséges és nagyon is szükséges testápolás és az egészen fölösleges és mesterséges szépipítés között van különbség. Az áthajlás végtelenül finom, ezért a határt nehéz megvonni, de nem lehetetlen. Épen úgy nehéz az öltözködésben megvonni a határt, a csinos, rendezes, szükséges ruházat és a fényűző, költséges, fölösleges ruházat között. Mind a két esetben akkor látunk tisztán, ha komolyan magunkba nézünk, mérlegelünk és kemény határozottsággal megállapítjuk, hogy mi a cél? E világnak akarok-e élni, vagy a gyakorlati életemben is Krisztust akarom-e szolgálni? Mert mindakettő egyszerre nem lehet.

Kedves hallgatóim! Ne tartsák nagyképűségnek, hogy a ruházkodás apró-cseprő dolgait Krisztus szolgálatával kapcsos-

lom össze, nem olyan nehéz és furcsa ez, mint amilyennek látszik. Krisztus mindenütt ott van, ahol harmónia van. Igyekezünk harmóniát teremteni az életünkben és ez adja meg a szépségét is. Nekünk nőknek különösen résen kell lennünk önmagunkal szemben, mert életünk harmóniáját leghamarabb a ruhakérdés bontja meg. A háztartási kiadások közé is legnehezebb a ruhakiadásokat arányosan beilleszteni, hogy az ne legyen nagyobb a többi rovására. Hány család van, ahol gyengén, sőt hiányosan táplálkoznak, hogy ruhára annál többet lehessen költeni. Az ebédeken és vacsorákon megtakarított és a kozmetikára, fényűző ruhára adott pengők miatt megszólalt lelkiismeretet is sokan el tudják altatni a szokásos szólamokkal: nem helyes a túltáplálkozás, sokkal egészségesebb keveset enni. Ennek a gondolkodásnak nagy segítségére van a mai divat is, ami légiesen karcsú alakot diktál. Ennek az eléréseért a hölgyek hajlandók a legkülönbözőbb kínzóeszközöket és kúrákat használni. Pedig a mesterségesen elért karcsúság aláássa az egészséget, csökkenti a munkabírást, tönkreteszi a kedélyt. Milyen szomorú látványt nyújt az a dolgozó lány, aki nehezen megkeresett pénzét csak ruhára adja, mindent megszerez, ami divatos, közben pedig hétszámra krumplit eszik. Nemcsak az étkezéssel, de életünk minden körülményével harmonizáljon ruházatunk. Milyen szomorú látványt nyújt, amikor hideg esős időben munkára siető fiatal lány lábán kényes, finom pántos lakkcipőcske van, amit a fűtött ragyogó báltermek parkettjére találtak ki. Hányan gondolkoznak oly ferdén, hogy ha csak egy cipőre telik, az föltétlenül luxus-cipő legyen. Pedig az elegáns öltözködés alaptétele: hogy alkalmazkodik az időhöz és az alkalomhoz. Milyen sivár az az élet, ahol a ruhakiadások nem engedik meg az önművelést. Egy-egy jó könyvre, komoly előadás, koncert, vagy színház belépőjegyére már nem telik, mert a ruhának feltétlenül olyannak kell lennie, mint a leggazdagabb hölgyeké.

Szomorú az is, ha nincs harmónia az öltözködés és az otthon között. A szoba sivár, elhagyatott, mert a hölgy minden ügyességét, ötletességét, penziót saját ruhájára áldozza. Lehet látni szörme-bundás, merészkalapos, selyemharisnyás kis hercegnőket szűk, dohos tömeglakásokból kijönni. Vájjon mit gondoljunk ezekről?

Milyen kétségbeejtőn szomorú az az élet, ahol a szép ruha csak az utca, a nagyközönség számára készült. A hölgyek végig lejtenek a korzón olyan hódító elegánsan, legutolsó divat szerint, mintha valamelyik mozicsillag lépett volna le a vászonnról — otthon pedig egy piszkos parhet slafrokban, félretaposott cipősarokkal szomorítják környezetüket.

Vigyünk harmóniát az életbe. Ne akarjunk többnek, másnak látszani az öltözködésünkkel, mint ahova az Isten állított bennünket. Az az idő már letűnt, amikor a ruha az emberek társadalmi helyét fejezte ki — ma kérlelhetetlenül elárulja az egyént, a lelket. Minél görcsösebben ragaszkodsz ahoz, hogy a te ruhád ép oly divatos, ép oly drága és szép legyen, akármit is kell érte föláldozni, mint a nagyon gazdag hölgyeké — annál jobban elárulja, hogy a fejed üres, a szíved hideg.

Kedves hallgatóim! Ne higgyék, hogy a vonzó megjelenés, a szépség, a divatos, vagy akármilyen ruhától függ. Egyáltalában nem! A legnagyobb gondolkozók végig a történelemben — olyanok, mint Leonardo da Vinci, Goethe, Prohászka, Ravasz László foglalkoztak ezzel a gondolattal, amit Ravasz püspök úr így fejezett ki: A test szépsége cégelemzésben a lélek erejéből való.

Mit kell tehát tennünk? Ápoljuk, és fejlesszük azt, ahonnan a szépség származik. Vegyük elő a lelki kozmetikát. Fordítsunk annyi gondot lelkiápolásunkra, szellemünkre, mint eddig a ruhánkra fordítottunk és tapasztalni fogjuk, hogy van lelki elegancia, ami nem a varrónő ügyességétől, a kozmetikus technikájától függ, hanem Isten kegyelméből való. Nem tartom elveszett időnek, melyben önmagamba tértem önmagamat rendeztem, hogy ne ösztönök indítása szerint cselekedjem, hanem azokat szolgálatomba hajtsam. Aki figyelmét, gondosságát nem a külsőre, nem a ruhára és a kozmetikára összpontosítja, hanem tudva azt, hogy a belső alakítja a külsőt, lelki-életét építi és szépíti, annak szükségképen külső megjelenése is szép és vonzó lesz. Vannak ilyen emberek, akik szerényen öltözve, minden ravasz szépítő eszköz nélkül is kellemes látványt nyújtanak, szépek, csinosak, a léleknek valami felsőbbbsége árad le róluk, ami még a divaja-múlt ruháit is elegánssá varázsolja rajtuk. Kevesen vannak ilyenek, de talán éppen ezért volna szép, ha elhatároznánk, hogy mi is ilyenek akarunk lenni. Nehéz megindulni ezen az úton. Elsősorban alázat kell hozzá. Alázatos elhatározása annak, hogy nem lesz baj, ha nem leszek a legdivatosabb, nem ejtem ámulatba a gavallérokat és irigységre a barátnőket. Ezt nagyon nehéz kibírni, de higgyék el hölgyeim, sokkal nehezebb lesz majd egyszer a föltámadt lelkiismeret szavát hallgatni, ha az apa, vagy férj nehéz munkával keresett pénzének legnagyobb része saját, fontos személyem szépítésére megy. Nehéz a háztartás fölborult egyenlegét „kimagyarázni”. Mennyi furfang, mennyi ravaszság kell ahhoz, hogy a család kereső férfitagját félrevezessük, mennyi lealacsonyító jelenet egy fess kis kalapért, vagy az antilop-cipőért! Vájjon érdemes-e? Állítsunk inkább minden női ügyességünket, minden fortélyos

haditaktikánkat az önmagunkkal vívott harc szolgálatába. Higyják el hölgyeim, hogy a férfiaknak is ez tetszik jobban! Ha nekem nem hiszik, fölolvassom Papp Jenő cikkének egy részét.

Papp Jenő az Újmagyarság április 3-iki számában többek között ezt írja:

„Lélekben és szellemben szeretnék látni visszatérést a természetességhez, az őszinteséghez és a puha meleg női ajkakhoz, amelyek semmiféle formában nem igyekeznek félrevezetni a férfiakat, nyíltan és úgy is reménytelenül, mint ahogyan a rúzs aranykorában történi. Azt szeretnők, hogy a hölgyek ne az ifjúsággal vívódjanak, mikor vérpiros ajkakkal vallják be a könyörtelenül elszállt éveket, hanem vegyék elő búbájos belső lényüket és ha már ráérnek magukkal foglalkozni — állítólag a férfiak kedvéért — akkor elsősorban lelkükkel és szellemükkel foglalkozzanak. A lelkikozmetikának csodálatos hatása van a férfiakra: lefegyverzi őket. A testi kozmetika agit ad. Pedig kizárt dolog, hogy a kozmetikába esetit hölgyek túlnyomó nagy többsége azzal a gondolattal festené és sminkelné magát, hogy no én most leszállítom saját értékemet a férfiak szemében! Pedig azt teszik. Minél erősebben festi magát egy nő, annál mélyebbre zuhan a férfiak titkos minősítésében.”

Még nehezebb ezt a harcot győzelemre vinni ott, ahol az anyagiak nem kényszerítik az embert a lemondásra. Ott van csak igazán szükség a lélek eleganciájára, hogy valaki a túlzott ruhagondok alól fölszabadítsa energiáit s szociális bajok orvoslására fordítsa, hogy valaki bár megtehetné, hogy újat vegyen, megelégszik a tavalyi ruhával és az újnak az árát odaadja, ahol cipőre se jutott. Ha valaki idejének javát nem a ruha- és kalapszalonokba tölti, figyelmet nem a divat követelményei kötik le hanem azon gondolkozik, vájjon miből él az a sok nyomorult szegény ember, akik nem juthatnak be a szegénygondozó kataszterébe.

Kedves hallgatóim! Nem szeretném, ha valaki ebből a felolvasásból azt következtetné, hogy az én nézetem szerint most már oltsunk csuhát magunkra, hintsünk hamut a fejünkre és vonuljunk vissza a világi örömöktől. Távol sem. Én csak azt szeretném, ha bizonyóságot tehetnénk amellet, hogy a test szépsége a lélek erejéből való. Azt hiszem ilyen lelkületet akar Krisztus tőlünk, amikor példának állítja elénk a mezők lilio-mait. Higyjék el hölgyeim, hogy aki ily módon fel tud szabadulni a külsőséges gondok alól, egyszerre könnyűvé válik az élete. Az ilyen lelkiségű egyén nyugodt önérzettel jelenik meg divatjamúlt, évekig hordott ruhában is, mert érzi, hogy az ő értékét nem a ruhája szabja meg. Neki mer indulni az életnek

szerényebb jövedelmű ember oldalán, sőt a szerényebb jövedelmű ember el mer vele indulni az élet nehéz útjain. Az olyan leány, aki egyszerű olcsó ruhában is tud csinos, vonzó és vidám lenni, otthon épen úgy mint másutt, aki őszinte a ruhájában, az arc színében, derék okos leány létére nem akar démonnak látszani, munkás életét nem akarja a vérvörös körmökkel meghazudtolni, bizonyára nagyon jó feleség lesz, aki férje szeretetét, mi több becsülését mindvégig meg tudja tartani. Az ilyen asszony nem fél a több gyermektől sem, mert gyermekein sem a ruhát tartja fontosnak. Igaz, hogy ez a harc a gyermek ruházata körül még nehezebb. Sok asszony, aki a maga személyére le tud mondani a fényűzésről, gyermekére mindent rárakna. Sok egyetlen gyermeknek kell egyetlenül szomorkodnia csak azért, mert a mamája úgy gondolja, ha több lenne, nem tudná őket oly szépen öltöztetni, ahogy szeretné. Fájdalom, manapság a gyermekek körüli lukszus, talán még nagyobb, mint a felnőtteké. Elkezdődik ott, hogy a babának föltétlenül szüksége van — akármilyen drága — egy összkonfortos nagy tanikkocsira. Én kérem kocsit nélkül egy ruháskosárban nőttem föl — igaz, hogy hetedik gyermek voltam — s azt hiszem semmi bajom nem történt e hiányból. Azután jön a kis lakkcipőcske, habfehér ruhácska, minden épenúgy mint azoknál, ahol az anyagiak ezt könnyen megengedik. Inkább gyermek sem legyen — gondolják — minthogy ne legyen kifogástalanul öltöztetve. A gyermekkel együtt nő a lukszus, míg végre kibírhatatlan teher lesz a szülők számára. A legszomorúbb az egészben az, hogy ezek az asszonyok azt hiszik, hogy szeretik gyermeküket és jót tesznek nekik, holott épen szerencsétlen és a világi élet rabságában szenvedő lelkeket nevelnek.

Én tudom, hogy nehéz az árral szemben úszni, mert most ez az általános felfogás. Nehéz a harcot megvívni önmagunkkal is, hátmég az anyai szeretettel és hiúsággal. De ha valaki, mint itt kedves leány-hallgatóim, ifjúi lelkesedéssel, hajlítható lélekkel vívja meg önmagával a harcot, annak sikerülni fog később a gyermekét is ugyanerre a lelkültre nevelni.

Fejezze ki a ruházatunk a nemzeti lelkületet is. Mi magyarok nagy előnyben vagyunk a többi európai ni ép fölött. Az egyéni öltözködésünkben nagy segítségünkre van az évszázadok alatt kialakult formakincs, amit egyes vidékek parasztjai ma is használnak, csak merítenünk kell a néplélekből, a népművészetből, komolyan tanulmányozni szépségeit. De viszont ugyancsak nekünk magyar nőknek kell éberebben vigyáznunk a ruhakérdésnél, mert a magyar ember minden időben pompaszerető volt. A régi szép magyar formákat feleleveníteni, ugyanakkor korszerűvé tenni ma a legfőbb feladata nemcsak

az iparművészeknek, de minden magyar nőnek. Talán a legjobb megoldás az lenne, amit Szunyoghyné Tüdős Klára is az Opera ruhabemutatóján előadásában hangoztatott, ha mint régen mindnyájan tartanánk egy szép, komoly magyar ünnep-lőruhát, ami a divat változásai fölé emelkedve évekig használható lenne. Följegyzésekből tudjuk, hogy régen egy-egy szép magyar ruhát nemcsak egy emberéleten át viseltek, de nemzedékről, nemzedékre szállt. Mindennapi ruhánk pedig legyen egyszerű, célszerű, de mindig valami kis magyar hímzéssel, vagy formával vidámítva. Miért ne lehetne az oly nemzetközies pongyola helyett, házi ruhának ráncos, bőszoknyájú parasz-tos ruhát viselni. Mennyivel vidámabb, kedvesebb lenne. A magyar viseletben minden szépsége mellett valami szépséges méltóság van, amire a mai nőknek nagy szükségük lenne, mert ebből veszítettek legtöbbit. Évszázadok magyarjainak lelki ma-gatartása alakította ki ezt a szép viseletet. Vegyük át, ami benne érték és alakítsuk tovább a mai komoly magyar lélek magatartása szerint.

Kedves hallgatóim! Tegyük föl újra a kérdést, amivel kezdtük: A ruha teszi e az embert? És válaszoljunk rá: *ne a ruha tegye az embert, de az emberi lélek alakítsa a ruhát.*